

**Методичні вказівки
до вивчення курсу «Політологія»
та тематика контрольних робіт
для студентів
заочної форми навчання
всіх напрямів підготовки**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Методичні вказівки
до вивчення курсу «Політологія»
та тематика контрольних робіт
для студентів
заочної форми навчання
всіх напрямів підготовки**

Вінниця
ВНТУ
2013

Рекомендовано до друку Методичною радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 5 від 12.12.2013 р.)

Рецензенти:

Громова Л. П. – кандидат історичних наук, доцент

Хома І. О. – доктор філософських наук, професор

Методичні вказівки до вивчення курсу «Політологія» та тематика контрольних робіт для студентів заочної форми навчання всіх напрямів підготовки / Уклад. С. Г. Денисюк, В. О. Корнієнко, І. Д. Похило. – Вінниця : ВНТУ, 2014. – с.

У методичних вказівках визначається мета і завдання курсу «Політологія», наводяться тематика та сітка годин курсу, вимоги щодо виконання контрольних робіт, містяться варіанти контрольних робіт. Для полегшення самостійного вивчення дисципліни і виконання контрольних робіт наводиться список рекомендованої літератури.

Методичні вказівки призначені для студентів всіх бакалаврських напрямів заочної форми навчання.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тематика та сітка годин курсу «політологія».....	6
Самостійна робота.....	6
Теми практичних занять.....	7
Варіанти і питання контрольних робіт.....	24
Література.....	36
Оцінювання знань, умінь та навичок студентів.....	42

ВСТУП

В умовах становлення України як суверенної демократичної держави курс «Політологія» є одним із фундаментальних в системі підготовки спеціалістів будь-якого профілю, оскільки він відіграє важливу роль у вихованні патріотизму та формуванні високого рівня політичної культури громадянина.

Мета викладання навчальної дисципліни «Політологія» полягає в тому, щоб на основі політичних знань сформувати політичну свідомість та культуру громадян, їх ціннісних орієнтацій та настанов, сприяти формуванню активної громадянської позиції та участі у загальноцивілізаційних й вітчизняних процесах на демократичних засадах.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Політологія» є:

- формування політичної свідомості та культури студентства;
- здатності до реалізації активної життєвої позиції щодо розбудови суверенної, незалежної, соціальної, демократичної, правової держави в Україні;
- виховання у студентів патріотичних, морально-етичних переконань;
- прищеплення студентам навичок наукового аналізу спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей політичного розвитку;
- навчання практичним навичкам роботи з науковою літературою та правовими документами;
- виховання уміння застосовувати набуті знання в практичній політичній діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

— **знати:**

теорію та основні поняття курсу «Політологія», конституційно-правові акти української держави.

— **вміти:**

логічно та послідовно викладати засвоєний матеріал, використовуючи набуті знання, досвід та відстоювати сформовані переконання; використовувати набуті знання в практичній політичній діяльності, вміти аналізувати політичні процеси та робити компетентні висновки щодо загальноцивілізаційних та вітчизняних процесів.

Підсумковий контроль знань студентів проводиться шляхом фронтального, індивідуального чи комбінованого опитування студентів під час практичних занять, контрольних робіт, тестування, іспиту.

На позааудиторну роботу виноситься вивчення окремих проблем курсу, написання контрольної роботи, підготовка до практичних занять, тестування, іспиту, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань (підготовка доповідей на щорічну науково-теоретичну конференцію викладачів, співробітників та студентів ВНТУ).

Контрольна робота виконується в позааудиторний час і здається на кафедру для перевірки викладачем за місяць до початку сесії. Варіант контрольної роботи обирається студентом за списком у журналі студентської групи. Відповіді на питання контрольної роботи повинні бути обґрунтованими, носити науковий характер і підкріплені прикладами. В кінці роботи необхідно зробити висновки.

Мета, поставлена перед собою авторами, визначає і структуру методичних рекомендацій. Вони містять:

- тематику та сітку годин курсу;
- методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять;
- варіанти і питання контрольних робіт;
- список літератури, рекомендованої до використання при підготовці до тієї чи іншої теми.

Успіхів Вам та натхнення у вивченні курсу «Політологія»!

ТЕМАТИКА ТА СІТКА ГОДИН КУРСУ «ПОЛІТОЛОГІЯ»
(заочна форма навчання)

№	Програмна тематика курсу	Кількість годин	
		Лекції	Семинари
1	Предмет політології, її функції та структура	1	1
2	Політика як соціальне явище	1	1
3	Основні віхи світової та вітчизняної політичної думки	-	1
4	Сутність і технології політичної влади	1	1
5	Політична система суспільства	2	1
6	Особа в сфері політики	-	-
7	Політичні еліти і політичне лідерство	-	-
8	Етнонаціональні відносини у політичному житті суспільства	-	-
9	Міжнародна політика і міжнародні відносини в сучасному світі	-	-
10	Політичні конфлікти і кризи, шляхи їх подолання	-	-
11	Глобальні проблеми сучасності та їх політологічний вимір	1	1
Всього		6	6

Самостійна робота

№	Назва теми	К-ть год.
1	Предмет політології, її функції та структура	4
2	Політика як соціальне явище	4
3	Основні віхи світової та вітчизняної політичної думки	5
4	Сутність і технології політичної влади	4
5	Політична система суспільства	5
6	Особа в сфері політики	5
7	Політичні еліти і політичне лідерство	5
8	Етнонаціональні відносини у політичному житті суспільства	5
9	Міжнародна політика і міжнародні відносини в сучасному світі	5
10	Політичні конфлікти і кризи, шляхи їх подолання	5
11	Глобальні проблеми сучасності та їх політологічний вимір	5
Всього		52

Теми практичних занять

Тема 1. Предмет політології, її функції та структура

План

1. Предмет політології, її сутність, місце та роль у житті суспільства.
2. Основні етапи становлення політології як самостійної науки, в т. ч. і української.
3. Специфіка політології в системі гуманітарних наук, їх взаємозв'язок та взаємозалежність.
4. Основні категорії та функції політології, методи вивчення політичного життя.
5. Роль та місце політології на сучасному етапі світового соціального розвитку, в т. ч. і в оновленні політичного і духовного життя України.

Література основна: [1–15];

додаткова [4; 8; 9; 13; 15; 17; 29; 36; 48; 61].

Готуючись до практичного заняття, зверніть увагу на роль політології в житті суспільства, що вивчає закономірності діяльності політичної еліти, партій, лідерів, соціальних верств і народних мас. Важливо розкрити місце політології в системі суспільних наук, етапи її розвитку.

Предметом політології є вивчення об'єктивних закономірностей світового політичного процесу, політичних відносин в окремих країнах і групах держав; відносини між класами, державами, націями, де головне завдання полягає в тому, щоб утримати, зберегти або завоювати владу; способи управління соціально-політичними процесами. Виходячи з цього визначення предмету дослідження, необхідно зазначити чим політологія відрізняється від інших наук.

Особливу увагу слід приділити категоріям політології, вміти давати їм визначення. Як відомо, категорії політології – це загальні, фундаментальні поняття, які відображають найбільш істотні, закономірні зв'язки й відносини реальної дійсності та пізнання. Їх специфікою є те, що вони розкривають різні сторони процесу здійснення влади у суспільстві.

Політична влада – є базовою категорією політології. Влада – це вольове відношення між людьми, тобто таке відношення, за якого одні люди здатні і мають можливість нав'язувати свою волю іншим.

Політика – одна з найважливіших сфер життєдіяльності суспільства, взаємин різних соціальних груп та індивідів щодо утримання й реалізації влади задля здійснення своїх суспільно значущих інтересів і потреб, вироблення обов'язкових для всього суспільства рішень.

Політична система суспільства – центральна категорія політології. Це інтегрована сукупність відносин влади, суб'єктів політики, державних та недержавних соціальних інститутів, покликаних виконувати політичні

функції щодо захисту, гармонізації інтересів соціальних угруповань, спільнот, суспільних груп, забезпечувати стабільність і соціальний порядок у життєдіяльності суспільства.

«Політичні інститути» та їх конкретні вияви – «держава», «політичні партії», «групи інтересів» тощо, а також «політичні відносини» належать до основних категорій політології.

Політична система містить також «політичну культуру» й такі її складові, як «політична свідомість», «політична поведінка», «політичні цінності», «політичні норми», «політична соціалізація» тощо, котрі також є категоріями політології.

Політичний процес – відносно однорідні серії політичних явищ, пов'язаних між собою причинними або структурно-функціональними залежностями. Це форма функціонування політичної системи суспільства, яка еволюціонує у просторі й часі, – одна з основних категорій політології.

Політичне явище – як одна з найбільш загальних категорій політології є сукупністю усіх чинників і явищ, пов'язаних із здійсненням політики.

Важливим є визначення функцій політології та її структури. Крім того, до спеціальних політичних наук відносять політичну географію, політичну психологію, політичну історію, політичну антропологію, політичну семантику, політичну етнографію та ін.

Стосовно методів дослідження, як відомо, метод – це сукупність прийомів та операцій практичного й теоретичного освоєння дійсності. Політологія, як і будь-яка наука, має загальні й специфічні методи дослідження, прийоми, підходи (діалектичний, синергетичний, системний, системно-історичний, структурно-функціональний, порівняльний, біхевіористський та ін.).

Спеціальні методи дослідження – група методів, що ґрунтуються на різних варіантах дослідження структури, функцій політичних процесів та інститутів – методи, запозичені політологією з інших наук. Це методи емпіричних соціальних досліджень, соціальної психології, статистики, моделювання. Об'єктом цих досліджень є функціонування політичних інститутів, дії політичних суб'єктів, динаміка громадської думки. Вивчають стиль діяльності учасників політичних процесів, ефективність політичних рішень, рівень політичної свідомості й культури різних груп населення. Використовують аналіз статистичних даних, зміст політичних рішень, усні методи (інтерв'ювання), письмові опитування (анкетування), безпосереднє спостереження за досліджуваним об'єктом, соціально-політичний експеримент.

Прикладні функції політології розширюють, застосовуючи саме спеціальні методи.

У п'ятому питанні необхідно розкрити роль та місце політології на сучасному етапі як світового соціального розвитку, так і в оновленні політичного і духовного життя України (навести приклади і висловити свої власні міркування з цього приводу).

Тема 2. Політика як соціальне явище

План

1. Політична сфера, її зміст, структура та сутність.
2. Основні виміри політики, визначення її ролі та місця в системі суспільних відносин
3. Різновиди та функції політики (зовнішня, внутрішня, соціальна, економічна, аграрна, національна, міжнародна, регіональна та інші)
4. Суб'єкти і об'єкти політики.
5. Соціальна структура суспільства як один із важливих детермінантів політики
6. Політика і мораль, їх взаємозалежність.
7. Політика й сучасний розвиток українського суспільства.

Література основна: [1–15];

додаткова: [2–4; 7; 8; 13; 15; 17; 18; 20; 24; 29; 36; 46; 49; 54; 66].

Суспільство представляє собою сукупність різноманітних сфер його життєдіяльності. Різні соціально-гуманітарні та природничі науки досліджують окремі сфери життєдіяльності, які співвідносяться з їх предметом дослідження. Політична наука вивчає процеси, які відбуваються саме в сфері політичній.

Тому зверніть увагу на сутність поняття «політика», коли вона виникла та її особливості.

Характеризувати це поняття слід виходячи з таких основних підходів до розуміння політики:

- загальнонауковий підхід – сфера людської діяльності;
- директивний підхід – боротьба за владу і мистецтво володарювання;
- марксистський підхід – відносини класів, станів, суспільних груп, націй;
- інституціональний підхід – пов'язаний із функціонуванням урядових структур та осіб, що здійснюють управління;
- функціональний підхід – розподіл обов'язків і повноважень у цілісному суспільному організмі за умови їх узгодження);
- комунікативний підхід – як специфічний засіб взаємодії, за допомогою якого з'ясовується мета спільноти, загальні інтереси суб'єктів взаємодії, розробляються спільні й обов'язкові правила поведінки.
- буденно-публіцистичний підхід – спрямування або спосіб діяльності;
- етично-ціннісний підхід – засіб досягнення егоїстичних цілей.

Важливо знати основи для класифікації політики, її види та структурні компоненти.

Характеризуючи політику зверніть увагу на особливості її дії. Зокрема, універсальність політики полягає у її всеосяжному характері, здатності впливати практично на будь-які сторони та елементи життєдіяльності

суспільства, починаючи з масштабів держави й закінчуючи індивідуальними рисами характеру людини.

Інклюзивність (від лат. *includere* – включати) політики – це її здатність необмежено проникати в усі сфери суспільного життя.

Атрибутивність політики проявляється у її здатності поєднуватися з неполітичними суспільними феноменами, відносинами і сферами, утворюючи інші види суспільних відносин і сфери суспільного життя.

Охарактеризуйте функції та засоби політики (примус, право і мораль).

У четвертому питанні проаналізуйте роль і особливості суб'єктів та об'єктів політики. Суб'єкти політики – це особи і соціуми, а також створені ними установи і організації, які беруть активну, свідому участь у політичному процесі. Усвідомлення політичних інтересів соціальними групами робить їх суб'єктами політики, а нерозуміння цих інтересів – об'єктами політики.

Політична суб'єктність багатьох соціальних спільностей, наприклад, класів чи націй, виявляється лише через політичні інститути. Важливо також враховувати відмінності між суб'єктами політики залежно від їх ставлення до влади. Одні з них (державна, правляча партія, політичні лідери) безпосередньо здійснюють процес владарювання та управління, інші (опозиційні партії, громадські організації, виборці тощо) можуть лише тією чи іншою мірою брати участь у політичному житті, підкоряючись чужій волі й захищаючи власні інтереси.

Зверніть увагу на існування суб'єктів політики, які мають приховані групові інтереси:

— клан – це мала група, що намагається шляхом закулісних дій зайняти панівне становище у певній політичній структурі (партії, групі тиску, уряді);

— мафія – суворо ієрархізована і глибоко законспірована організація, що намагається досягти користолюбних цілей у рамках не тільки якоїсь організації, а й усього суспільства. На відміну від організованої злочинності мафія тісно пов'язана із політикою;

— родинно-земляцькі угруповання здебільшого існують на нижчих рівнях влади, але підтримують контакти з представниками вищих політичних кіл. Такі зв'язки можуть відігравати важливу роль при формуванні вищих ешелонів влади (президент при формуванні кабінету міністрів надає перевагу особам з близького йому оточення).

Політика тісно пов'язана з духовною сферою суспільного життя. Так, культура суспільства визначає культурне обличчя політики, її зв'язок з історією, людиною, знанням. Необхідними є також моральні оцінки й настанови політики: вона може бути більш-менш моральною або ж зовсім аморальною. Особливо тісний зв'язок політики з ідеологією. Якщо мораль, культура чи релігія впливають на політику здебільшого опосередковано, то ідеологія зливається з нею безпосередньо. У стабільних демократичних суспільствах функціональний зв'язок політики з іншими сферами має

сталий динамічний характер із чітко вираженою тенденцією до зниження ролі політики як регулятора суспільних відносин. Натомість зростає регулююча роль економічних, моральних, культурних та інших чинників, не пов'язаних з використанням влади.

У шостому питанні необхідно проаналізувати зв'язок політики і моралі, показати розвиток філософських уявлень з цієї проблеми, висловити свою думку.

В останньому питанні розкажіть про політику й сучасний розвиток українського суспільства. Які особливості та проблеми цього етапу життя соціуму (наведіть приклади).

Тема 3. Основні віхи світової та вітчизняної політичної думки

План

1. Виникнення і розвиток політичної думки в Стародавньому світі.
2. Проблема влади і держави в епохи Раннього християнства та Середньовіччя.
3. Політичні ідеї Нового часу.
4. Зародження і розвиток політичної думки в Україні.
5. Основні політико-ідеологічні доктрини сучасності (комуністична, соціал-демократична, консервативна, ліберальна, фашистська), їх характеристики.

Література основна: [1; 13–15];

додаткова: [1; 3; 12; 14; 18; 22; 23; 29; 30; 36; 37; 40; 42; 44–48; 53; 55; 59; 60; 65; 67–69].

Аналізуючи політичну думку як світову, так і українську, зверніть увагу на те, що її зародження пов'язується з тим ступенем суспільного розвитку, коли виникає приватна власність на засоби виробництва, відбувається соціальне розшарування суспільства, утворюється державність. Саме проблеми держави і права, владних відносин у суспільстві були й залишаються в центрі політичної думки.

Розмаїття політичних ідей та імен їх авторів є надзвичайно широким. Не претендуючи на всеосяжність, ми зупинимося лише на тих, які, з нашого погляду, справили найсуттєвіший вплив на сучасне розуміння політики й політичних процесів.

Політологія сягає своїм корінням у найдавніші часи – у IV–III тис. до н. е. Ранні уявлення протягом 2,5–3 тис. років подолали шлях від міфологічних до раціонально-логічних форм світорозуміння, з часом набули ознак теоретичного знання, і збагачені ідеями Конфуція, Мо Цзи, Лао Цзи, Платона, Шан Яна, Аристотеля, Цицерона. Готуючи перше, питання необхідно звернути увагу саме на цих мислителів, ідеї яких ґрунтувалися на моралі та етиці. Інші вважали, що суворі закони та

покарання мають утворити «ідеальну державу». Кожен з них намагався проаналізувати життя держави та навіть заклали принципи, якими ми користуємось сьогодні, це насамперед ідеї Платона та Аристотеля про форми державного правління.

Готуючи друге питання, треба звернути увагу на таких мислителів як Августин Блажений та Фома Аквінський, які ввели поняття «граду Божого» та вважали, що призначення людини полягає у самовдосконаленні, законслухняності, виконанні Божих заповідей і покірності церкві. Погляд Нікколо Макіавеллі був абсолютно протилежним: людина є злобною та агресивною, властолюбною, жадібною, боязкою, лицемірною – всі ці риси має подолати держава.

Політична думка нового часу досягнула найвищої точки у творчості Т. Гоббса, Дж. Локка та Ш. Монтеск'є. Кожен з них зробив свій внесок у теорію держави: Гоббс звернув увагу, що влада зосереджена в руках однієї особи – монарха, і це неприпустимо; Локк вважав, що держава виникає не в процесі «війни всіх проти всіх», а в злагоді серед рівних і вільних людей, і влада в такій державі має поділитися на такі гілки: законодавчу і виконавчу. Крім того, повинна бути союзна гілка, яка повинна займатися зовнішніми зв'язками. Ш. Монтеск'є вважав, що головне завдання держави – забезпечити людині політичні свободи і громадянські свободи, це можливе лише за існування незалежних одна від одної гілок влади – законодавчої, виконавчої та судової.

Особливе місце у політичній думці Нового часу займають німецькі мислителі Іммануїл Кант та Фрідріх Гегель. Кант першим зазначає і використовує категорію громадянського суспільства, як головну мету людства. Форми правління Кант поділяє на деспотичні, автократичні, демократичні та республіканські, віддаючи перевагу автократії – абсолютній монархії.

Особливе місце серед політичних ідей належить українській політичній думці, яка бере свій початок за часів Київської Русі і використовує Новий та Старий Заповіти, релігійні постулати отців церкви Афанасія Олександрійського, Василя Великого, Григорія Богослова та Іоанна Златоуста. Завдяки священнослужителям до нас дійшли політико – правові документи світського характеру – договори Русі з Візантією X ст., «Руська правда». Київський митрополит Іларіон у праці «Закон і благодать» виступив проти рабства, злагодю між народами, вважаючи їх рівними між собою, за політичну самостійність Київської Русі. Треба звернути увагу на політичні ідеї періоду зародження Галицько-Волинської держави, Литовсько-Руської держави, виникнення та розвитку козацької держави.

Вагомий внесок у розвиток вітчизняної політичної думки зробили члени декабристських організацій в Україні, Кирило-Мефодіївське товариство, діяльність громадівців (В. Білозерський, Г. Галаган, М. Костомаров, П. Куліш, В. Антонович, П. Чубинський). Видатний

український історик М. Грушевський завершив концептуальне обґрунтування політичної історії українства. В той же час не можна обминути представників націонал-комуністичної течії української політичної думки (О. Шумський, М. Скрипник, М. Хвильовий), представників української еміграції: Д. Донцова та В. Липинського, В. Винниченка та І. Лисяк-Рудницького.

Готуючись до п'ятого питання треба засвоїти, що політична ідеологія є однією з найвпливовіших форм політичної свідомості. Вона реалізується в доктринах, які виправдовують прагнення певних політичних сил до завоювання та використання влади і намагаються відповідно до цього підпорядкувати громадську думку. Головними політико-ідеологічними доктринами сучасності є: лібералізм, що об'єднує прихильників парламентського ладу, вільного підприємництва та демократичних свобод; консерватизм – політична ідеологія і практика спрямована на збереження і підтримання існуючих форм соціальної структури, традиційних цінностей і морально-правових засад; соціал-демократія – ідеологічна й політична течія, яка виступає за здійснення ідей соціалізму в усіх сферах суспільного життя – це важлива складова політики лівих сил сучасності Західної Європи; фашизм – ідейно-політична течія, що сформувалась на основі синтезу сутності нації як вічної та найвищої реальності та догматизованого принципу соціальної справедливості.

Тема 4. Сутність і технології політичної влади

План

1. Поняття і основні виміри політичної влади, визначення її ролі та місця в системі суспільних відносин.
2. Основні політологічні концепції влади.
3. Державна влада як вища форма політичної влади, її основні функції.
4. Засоби масової інформації і влада, їх взаємовідносини.
5. Політичний режим як спосіб реалізації політичної влади, їх основні види (демократичний, ліберальний, авторитарний, тоталітарний).
6. Технологія здійснення політичної влади.

Література основна: [1–12];

додаткова: [2; 6; 7; 13; 15; 19; 21–29; 32; 33–36; 38; 39–43; 45; 56; 63; 66].

Готуючи перше питання необхідно звернути увагу на той факт, що влада є однією з фундаментальних засад політичного розвитку суспільства. Вона має правовий, економічний, духовно-ідеологічний характер, існує скрізь, де наявні будь-які стійкі об'єднання людей, тісно пов'язана з політичною сферою, є засобом здійснення і способом утвердження певної політики.

Основні політологічні концепції влади: нормативно-формалістична, яка вважає, що джерело і зміст влади складають правові норми; органістична концепція об'єднує різні версії функціоналізму, структуралізму і солідаризму; суб'єктивно-психологічна концепція пояснює владу як вроджений інстинктивний потяг людини до влади, панування аж до агресії (біхевіоризм); індивідуалістично-соціологічна концепція розглядає владу як гру інтересів – особистих суперечностей між свободою одних та її обмеженнями щодо інших. В деяких наукових джерелах автори виділяють такі концепції влади: телеологічну, інструменталістську, структурно-функціональну, конфліктну, психологічну, марксистську.

Необхідно засвоїти, що державна влада є вищою формою політичної влади, що спирається на спеціальний управлінсько-владний апарат і володіє монопольним правом на видання законів і функціонує за політико-територіальним принципом, є суверенною і неподільною.

Готуючись до четвертого питання необхідно звернути увагу на функції, які притаманні засобам масової інформації: просвітницька, аксіологічна, контрольно-критична, функція зворотного зв'язку та ін. Головне призначення ЗМІ – продукування і трансляція інформації, що забезпечує реалізацію цих функцій.

Розглядаючи п'яте питання треба зрозуміти, що політичний режим, це система засобів та методів здійснення політичної влади. Будь-який режим визначається трьома основними чинниками: 1) процедурами і способами організації владних інститутів та безпосереднім здійсненням влади; 2) стилем ухвалення суспільно-політичних рішень; 3) відносинами між політичною владою та громадянами. Найпоширенішою є тричленна класифікація режимів на тоталітарні, авторитарні і демократичні. Деякі фахівці виділяють ще й ліберальний режим.

П'яте питання торкається технологій здійснення влади. Відомий польський політолог А. Боднар вважає, що процес формування, прийняття та реалізації владних політичних рішень є прерогативою спеціалізованих груп людей, які забезпечують бажану поведінку членів суспільства за допомогою умовлянь і маніпулювання.

Нагадаємо, що під поняттям «технологія» розуміють систему чітко скоординованих елементів: цілі—процедури (правила)—засоби —операції (дії)—мотиви; будь-яке перетворення для отримання бажаних результатів; систему знань про способи, засоби, методи, форми діяльності людини та механізми їх використання.

Спочатку термін «технологія» використовували в системі технічного знання. Пізніше це поняття отримало широке застосування в політиці, економіці, соціальній і духовній сферах. Неоднозначність цього терміна стала причиною того, що одні дослідники розуміють під технологією науку про способи, процеси і методи отримання кінцевого результату; інші акцентують увагу на організації і меті діяльності, а треті вважають, що

технологія – це використання наукового знання для визначення ефективних шляхів і способів виконання будь-якої роботи.

Політичні технології (грец. *techne* — мистецтво, майстерність, вміння і *logos* — вчення) — це набір стратегічних принципів, прийомів, технік, пов'язаних із впливом на свідомість і поведінку людей у політичній сфері з метою здобуття, використання або утримання політичної влади.

Розглядаючи політичні технології, зверніть увагу на їх основні класифікації. Найчастіше до політтехнологій відносять: PR-технології; виборчі технології; технології політичної реклами; технології політичного впливу і маніпулювання; технології формування політичного іміджу; технології міжнародних політичних комунікацій тощо.

Зокрема, у просторі політичних маніпуляцій виокремлюють такі типи політтехнологій:

- 1) залежно від політичного режиму: демократичні; недемократичні;
- 2) за рівнем впливу на суспільство: головні, які стосуються точки зору, дії великих груп або й усього населення країни (опитування громадської думки, референдуми, вибори); другорядні (технології розробки і прийняття політичних рішень, проведення окремих політичних акцій — зборів, мітингів, маніфестацій, пікетувань, маршів підтримки і протесту);
- 3) за масштабами: масові (спрямовані на весь електорат); сегментарні (спрямовані на сегмент, групу електорату);
- 4) за легальністю використання:
 - «білі» технології (відкритої комунікації), які охоплюють весь інструментарій донесення повідомлень до виборця (діяльність агітаторів, реклама у ЗМІ, масові акції, зустрічі з виборцями тощо);
 - «чорні» (закритої комунікації), які включають підкуп виборців, різноманітні способи фальсифікації результатів виборів тощо;
 - «сірі», які не передбачають прямого порушення закону, але суперечать нормам моралі, коректним способам ведення політичної кампанії (присутність на мітингу політика його противників із транспарантами, листівками та іншими матеріалами опозиційного до нього змісту). Громадськість, зазвичай, засуджує такі дії, вважаючи їх ігноруванням неписаних правил публічних відносин політиків;
- 5) за інформаційними носіями: друковані; електронні; зовнішні;
- 6) за територіальними особливостями: східні (створюють і застосовують у країнах східного типу); західні (використовують у державах європейського типу) та ін.;
- 7) за характером мотивації: мотивувальні, заохочувальні (пов'язані з обіцянками, пропонуванням та очікуванням благ); погрожувальні (грунтуються на використанні природних і нав'язаних страхів);

Зверніть увагу, що у просторі політичних відносин досить дієвими є психотехнології, зокрема, нейролінгвістичне програмування (НЛП).

Тема 5. Політична система суспільства

План

1. Сутність політичної системи суспільства:
 - а) поняття і структура політичної системи;
 - б) функція й типологія політичних систем;
2. Держава в політичній системі суспільства:
 - а) поняття «держави» і теорії її походження;
 - б) структура держави;
 - в) форми державного правління та державного устрою;
 - г) демократична, соціальна, правова держава.
3. Політичні партії:
 - а) поняття і типологія політичних партій;
 - б) роль і функції партій у суспільно-політичному житті;
 - в) поняття і типи партійних систем, їх типологія.
4. Громадські об'єднання і рухи:
 - а) поняття, права та функції громадських об'єднань і рухів, їх місце у політичній системі суспільства;
 - б) класифікація громадських об'єднань.
5. Політична свідомість і політична культура як елементи політичної системи:
 - а) сутність політичної культури;
 - б) типи політичної культури;
 - в) політична свідомість та поведінка в структурі політичної культури;
6. Основні історичні етапи становлення державності України.
7. Особливості структури політичної системи України:
 - а) основні засади та принципи політичного ладу;
 - б) політичні і громадянські права та свободи;
 - в) виборча система в Україні.
8. Структура вищих органів державної влади, принципи їх функціонування:
 - а) статус Верховної Ради України, структура, основні повноваження, система стримувань і противаг щодо інших гілок влади;
 - б) конституційний статус Президента, структура влади, основні повноваження, система стримувань і противаг;
 - в) система виконавчих органів влади, їх повноваження;
 - г) система судових органів влади, принципи функціонування.
9. Адміністративно-територіальний устрій України. Система місцевого самоврядування, його структура, повноваження, порядок формування.
10. Політичні партії, громадські організації, рухи, їх статус, порядок формування, права та функції.

Література основна: [1–15];

додаткова: [2; 4; 8; 10; 11; 15; 16; 19; 22; 24; 37; 46; 51; 55; 57; 61; 63].

Дана тема по суті є головною темою політології тому, що поняття «політична система суспільства» дає змогу скласти уявлення про суспільство у вигляді його абстрактної, спрощеної моделі чи окремих елементів. Структура політичної системи – це сукупність владних інститутів, що пов'язані між собою і створюють стійку цілісність. Головний єдиний компонент системи – політична влада – зосереджена в державі, політичних партіях і громадських організаціях. Структуру політичної системи становлять: політичні відносини; політична організація суспільства (державно-правові органи, політичні партії, політичні рухи, масові суспільні організації, трудові колективи та об'єднання); засоби масової інформації; політичні принципи й норми; політична свідомість і культура.

Політична система суспільства виконує такі функції: вироблення політичного курсу держави; організація діяльності суспільства щодо виконання спільних завдань і програм; координація окремих елементів суспільства; легітимізація; політична соціалізація; артикуляція інтересів; стабілізація. Політологія класифікує політичні системи за певними принципами починаючи ще з Платона та Аристотеля, можна скористуватися типологією яку запропонував Ж. Блондель, Г. Алмонд, Дж. Коулмен, К. Гаджиев, але всі вони є достатньо умовними.

Готуючи друге питання, треба засвоїти, що держава є центральним інститутом політичної системи. Інколи поняття «держава» вживають як синонім понять «суспільство», «країна». У повсякденній мові держава ототожнюється з владою, правосуддям, адмініструванням, контролем. Існують такі теорії походження держави, як – теологічна, патріархальна, теорія суспільного договору, підкорення (насильства), класова теорія.

Структура держави складається з певних елементів – це насамперед, органи державної влади (парламент); органи державного управління (виконавчі); президент як глава держави; органи правосуддя; контрольно-наглядові органи; органи громадського порядку. Будь-яку державу можна охарактеризувати з огляду на форму державного правління і державний устрій. Існують дві форми правління: монархія (абсолютна, парламентська, конституційна, дуалістична, теократична) і республіка (президентська, парламентська та змішана). Щодо форм державного устрою то розрізняють прості (унітарні) і складні (федеративні, конфедеративні) держави.

Сучасна держава в процесі своєї еволюції набула три важливі характеристики: демократизму, соціального захисту і правової сутності. Демократична держава – тип держави, в якій народ є джерелом влади, де державні демократичні соціально-політичні інститути та демократичний тип політичної культури, яка забезпечують органічне поєднання участі народу у вирішенні загальнодержавних справ із широкими правами і свободами.

Соціальна держава прагне забезпечити кожному громадянину гідні умови існування, соціальної захищеності, співучасті управління виробництвом, а в ідеалі приблизно однакових життєвих шансів, можливостей для самореалізації особистості. Правова держава – тип держави, основними ознаками якої є верховенство закону, поділ влади, правовий захист особи, юридична рівність громадянина й держави.

Третє питання теми пов'язане із з'ясуванням ролі політичних партій в житті суспільства та визначенням цього поняття. Політичні партії виникли у ХІХ ст. Основними чинниками їх виникнення були розширення виборчих прав та розвиток робітничого руху. Під політичною партією розуміється організована група однодумців, яка виражає інтереси частини народу, класу, соціальної верстви, намагається реалізувати їх завдяки здобуттю державної влади або участі в ній.

Існує декілька класифікацій політичних партій за різними ознаками: за класовою визначеністю, за ставленням до суспільного прогресу, за ставленням до влади тощо. В залежності від багатьох обставин у кожній країні формується певна партійна система: однопартійна, двопартійна, трипартійна, двоблокова, партійна система обмеженого плюралізму, крайнього плюралізму, атомізована партійна система.

Важливо знати особливості політичної системи в Україні і вміти її порівнювати з іншими державами світу.

Соціально-політичне значення громадських об'єднань та рухів полягає у тому, що вони допомагають людям у розв'язанні проблем повсякденного життя, відкривають широкі можливості для виявлення суспільно-політичної ініціативи. Громадські об'єднання створюються з метою реалізації захисту громадянських, політичних, економічних та соціальних прав людини. Громадські об'єднання класифікують за різними критеріями: за структурною організацією їх поділяють на масові громадські організації (профспілки, молодіжні, жіночі, творчі об'єднання, кооперативні організації), громадські самодіяльні органи (комітети захисту миру, ветеранів війни тощо) та громадські рухи. Можлива класифікація за спільним інтересом, за правовим статусом, за легітимністю, за соціально-класовим складом.

П'яте питання теми дозволяє зрозуміти тісний зв'язок між елементами політичної системи тому, що політична свідомість визначає усвідомлення сфери політики соціальними суб'єктами. Вона дозволяє зрозуміти сутність і мету політики держави, політичної партії, уряду. Від політичної свідомості залежить політична поведінка та характер діяльності суб'єктів політики. Політична свідомість виконує ряд функцій: регулятивну, пізнавальну-інформаційну, оціночну та мобілізуючу.

Політична свідомість має складну структуру: державний рівень, теоретичний рівень, емпіричний рівень та буденний рівень. Всі вони зв'язані між собою і впливають один на одного. Виділяють ще масову свідомість, яка характеризується ірраціональністю, алогічністю,

відсутністю здорового глузду, функціонує на підсвідомому рівні носить нестійкий характер. Громадська думка – це один з проявів масової політичної свідомості, в якому відображається ставлення народу, окремих соціальних груп до політичної влади, зовнішньої та внутрішньої політики, яку вона здійснює, до політичних партій та лідерів.

Політична культура є частиною загальної культури, яка формується і виявляється в процесі політичного життя. Носіями політичної культури виступають суб'єкти політичних відносин: особи, соціальні групи, класи, страти, нації, суспільство, а також інститути влади. В структурі політичної культури слід виявити елементи: когнітивний, нормативно-оціночний, емоційно-психологічний, настаново-поведінковий. Можна виділити такі «чисті» її типи: патріархальна, підданська і активістська.

Політична система українського суспільства є важливою складовою даної теми. Без розуміння складових елементів політичної системи України дана тема буде виглядати неповно і безсенсійно. Для кращого розуміння необхідно звернути увагу на довгий і непростий шлях становлення державності України. Вона бере свій початок з стародавнього світу VII ст. до н. е. Спочатку це були міста-поліси Ольвія, Тір, Херсонес. Пізніше у V ст. до н. е. міста-держави утворили могутнє Боспорське царство, яке проіснувало до IV ст. до н. е. Виникнення і розвиток Київської Русі спряли формуванню єдиної давньоруської народності. Наступним етапом були Литовсько-руська держава, Річ Посполита до яких входили деякі землі Київської Русі. Зародком нової державності на території українських земель стала Запорізька Січ, яка увійшла в історію як «козацька християнська держава». Входження України до складу Московії та Російської імперії аж до 1917 р. є наступним етапом державності. Наступний етап заклала Центральна Рада з автономії України першим універсалом, утворення УНР, УСРР, Гетьманщина, ЗУНР були намаганням України утворити власну державу. Від середини 80-х років XX ст. розпочався новий етап в житті Радянської України. Під впливом нових тенденцій 24 серпня 1991 р. розпочався нинішній етап державності. Україна є унітарною республікою зі змішаною формою правління, презентує себе як демократичну, правову, соціальну державу. Органи державної влади та місцевого самоврядування є виборними. Україна шукає які виборчі системи дадуть змогу обрати кращий орган законодавчої влади: спочатку користувалися мажоритарною системою, потім перейшли на змішану (мажоритарно-пропорційну), наступною був перехід на пропорційну систему, яка не дала бажаних результатів і було вирішено повернутися до змішаної системи.

Верховна Рада України є єдиним законодавчим органом складається з 450 народних депутатів, обирається раз на п'ять років. Система стримувань була закладена в Конституцію з метою унеможливити узурпування влади. Парламент контролюється Президентом і навпаки. Верховна Рада формує судову владу, надає згоду на призначення прем'єр-

міністра на посаду. Президент України є найвищою посадовою особою – главою держави, має право представляти Україну за її межами. Формує уряд, призначає Генерального Прокурора на посаду тощо. Кабінет Міністрів України є найвищим органом в системі органів виконавчої влади, сюди належать і місцеві державні адміністрації.

Органи місцевого самоврядування – це сільські, селищні, міські ради народних депутатів та їх виконавчі органи; сільський, селищний, міський голова; органи самоорганізації населення; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст. Судова влада України формується за територіальним та галузевим принципом.

Кількість політичних партій в Україні станом на 2013 р. перевищило цифру 200. Умовно їх можна поділити на «ліві», «праві» та «центристські». До лівих відносяться КПУ, Соцпартія, Селянська. Всі інші представляють центр, тобто є прихильниками класичного капіталізму. Такі, як об'єднання Свобода, Республіканська партія України належать до «правих» партій. Попри всі негаразди, в Україні триває партійне будівництво на засадах політичного плюралізму.

Зверніть увагу на сучасні проблеми в політичній системі України. Що, на Вашу думку, потребує змін?

Тема 6. Глобальні проблеми сучасності та їх політологічний вимір

План

1. Сутність глобальних проблем сучасності та причини їх виникнення.
2. Класифікація ключових глобальних проблем сучасності та їх характеристика.
3. Шляхи вирішення глобальних проблем та футурологічні прогнози щодо дальшого світового розвитку людства.
4. Тероризм – нова глобальна проблема сучасності.

Література основна: [7; 9–12];

додаткова: [16; 38; 41; 58 ; 62].

Глобальні проблеми відображають суттєві негаразди, що охоплюють економічну, енергетичну, демографічну, соціальну, екологічну та інші сфери людського існування. Вони зачіпають людське життя не лише в певних регіонах світу, а мають планетарний характер. Отже, глобальні проблеми є всезагальними – як за їх об'єктом – земля куля, так і за суб'єктом їх вивчення і розв'язання – світова спільнота, держави світу. Основою їх появи є, в першу чергу, людська діяльність, яка нерозривно пов'язана із суспільною свідомістю. Глобальні проблеми спричинені діяльністю людини техногенної цивілізації.

Глобальні проблеми (походить від латинського *globus (terrae)* – куля земна) – це сукупність життєво важливих проблем людства, від розв’язання яких залежить подальше існування людства, можливість соціоекономічного і культурного прогресу.

Причини глобальних проблем – кожна з цих проблем породжена комплексом специфічних причин, що зумовлені особливістю розвитку продуктивних сил, географічного середовища, рівня прогресу техніки, природно-кліматичними умовами, а також суспільною формою, політичними, юридичними, ідеологічними та іншими сферами відносин. Глобальні проблеми мають подвійний, соціоприродний характер, вони водночас і природні, і соціальні. Відповідаючи на це питання, потрібно назвати і розкрити зміст причин глобальних проблем сучасності.

Розглядаючи політологічний вимір цього класу проблем, зверніть увагу на поняття «глобалізація». Глобалізація торкається всіх областей громадського життя, включаючи економіку, політику, міжнародні відносини, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку й ін., вносить значні корективи в подальші перспективи розвитку усього світового співтовариства.

Аналізуючи критерії визначення глобальних проблем, зверніть увагу на такі:

- глобальні проблеми повністю або частково зачіпають інтереси людства в цілому та кожної окремої людини зокрема;
- глобальний характер таких проблем визначається тим, що у разі їх не вирішення людству загрожує регрес або навіть загибель;
- вирішення глобальних проблем вимагає застосування колективних зусиль всіх держав та народів світу.

Стосовно другого питання, то в науковій літературі зустрічається досить багато класифікацій глобальних проблем. Проте у політологічній науці немає єдиної думки щодо класифікації глобальних проблем сучасності, а тому назвемо найбільш поширені, а саме:

1. Глобальні проблеми, пов’язані із сферою міжнародних відносин (зростання військових конфліктів в різних регіонах планети; економічна, культурно-освітня, медична відсталість слаборозвинених країн та інші).
2. Глобальні політичні проблеми (поширення тероризму, низька ефективність політичних систем забезпечення міжнародної безпеки, передусім ООН тощо).
3. Глобальні проблеми типу «людина–суспільство» (демографічна, продовольча; поширення найнебезпечніших захворювань, злочинності, наркоманії, інших негативних соціальних явищ).
4. Глобальні проблеми типу «суспільство–природа» (екологічні, енергетичні, сировинні, кліматичні тощо).

Характеризуючи глобальні проблеми, використовуйте найновіші дані, які можна знайти в Інтернеті та інших джерелах, які є офіційними.

У третьому питанні потрібно обґрунтувати шляхи розв'язання глобальних проблем, враховуючи існування різних підходів, серед яких, на наш погляд, заслуговують на особливу увагу, так звані, технократичний і філософсько-політичний комплексні підходи.

Зверніть увагу, що величезну роль у появі наукових праць, пов'язаних з дослідженням глобальних проблем і прогнозуванням майбутнього людства, зіграла діяльність Римського клубу – міжнародної неурядової організації, створеної італійським менеджером Ауреліо Печчеї, що запросив у квітні 1968 р. близько 30 європейських учених – соціологів, економістів, природознавців та ін.

Члени Римського клубу поставили перед собою дві основні задачі: по-перше, виявити основні утруднення і проблеми, що постали перед людством, і, по-друге, сприяти виправленню сформованої ситуації, впливаючи на суспільну свідомість. Результатом цих вишукувань стали доповіді Римському клубу, в яких провідні вчені намагалися знайти підходи до рішення вищезазначених проблем.

Тероризм як явище людського життя відомий досить давно. Ще в I ст. н. е. в Іудеї діяла секта сикаріїв (сика – кинджал або короткий меч), що знищувала представників єврейської знаті, які співпрацювали з римлянами. Представники християнської церкви припускали ідею вбивства правителя, який, на їхню думку, ворожий народові. В середні віки представники мусульманської секти оссошафінів убивали префектів і халіфів. У ці часи політичний терор практикували деякі таємні товариства в Індії та Китаї.

Тероризм стає постійним чинником суспільного життя з другої половини XIX ст. Його представники – російські народники, радикальні націоналісти в Ірландії, Македонії, Сербії, анархісти у Франції 90-х років, а також члени аналогічних рухів в Італії, Іспанії, США.

До першої світової війни тероризм вважався зряддям лівих. Але, по суті, до нього вдавалися індивідуалісти без політичних платформ, а також націоналісти різних орієнтацій. Після закінчення війни тероризм взяли на озброєння праві, націонал-сепаратисти і фашистські рухи в Німеччині, Франції, Угорщині, Румунії.

Нічого не змінилося в природі тероризму й в XX ст. Більше того, тероризм тепер набув спектра найрізноманітніших явищ, починаючи від політичних убивств і закінчуючи масовою загибеллю людей у полум'ї громадянської війни. Відбулося перенесення тероризму на державний рівень, чого людство раніше не знало. Терористична держава «чинила тиск» на своїх громадян беззаконням у межах країни, примушувала їх постійно відчувати своє безсилля і слабкість. Характерними прикладами цього можуть слугувати сталінський терор в СРСР та гітлерівській терор у фашистській Німеччині.

У ХХІ ст. театр бойових дій тероризму складається з двох частин: традиційного простору і кіберпростору, в якому точиться жорстка боротьба за психічний вплив.

Слід окремо розрізняти міжнародний та державний (зовнішній та внутрішній) тероризм.

Міжнародне співробітництво у боротьбі з міжнародним тероризмом виникло в 30-х рр. ХХ ст. 1934 р. – Мадридська конференція з уніфікації кримінального законодавства, 1937 р. – підписання конвенції «Про попередження і покарання тероризму»; конвенція «Про створення міжнародного кримінального суду», Додатковий протокол 1977 р. до Женевських конвенцій про захист жертв війни.

Міжнародним правом вироблено низку інших міжнародних документів універсального і регіонального характеру. Водночас у міжнародному праві досі немає єдиної універсальної угоди, що визначає поняття міжнародного тероризму, його юридичну природу і відповідальність. Відсутній вичерпний перелік актів міжнародного тероризму.

Зауважимо, що чинне законодавство в Україні не відповідає сьогоднішнім реаліям боротьби з тероризмом. Зокрема, відсутня фіксація деяких проявів тероризму. Наприклад, загроза застосування насильства, в тому числі заподіяння тяжких тілесних ушкоджень стороннім особам. Існує невідповідність санкцій деяких норм Кримінального кодексу, якими встановлена відповідальність за конкретні злочинні діяння, пов'язані з тероризмом, ступеневі їх суспільної небезпеки. Необхідність доповнень до чинного законодавства зумовлена вступом України до Ради Європи і приєднання до низки міжнародних конвенцій з питань боротьби зі злочинністю, в тому числі з тероризмом.

Варіанти і питання контрольних робіт

Варіант 1

1. Розкрити предмет політології, сутність, основні категорії політології місце та роль у житті суспільства.

2. Міжнародні конфлікти: причини їх виникнення та шляхи розв'язання.

3. Охарактеризуйте роль Кирило-Мефодіївського товариства (1846–1847 р.) у розвитку української суспільної думки в ХІХ ст.

4. Проілюструйте відомими вам прикладами роль та місце політології у політичному розвитку сучасної України.

Література:

основна [4; 7, с. 6–15; 9–10; 11, с. 11–25; 12; 15, с. 8–25];

додаткова [3; 17, 35].

Варіант 2

1. Розкрийте сутність поняття «політика», визначте її структура та функції.

2. Політичне вчення ХVІІІ – початку ХІХ ст. (І. Кант про правову державу, етичні основи політики; Г. Гегель про співвідношення громадянського суспільства і права).

3. Розкрийте зміст поняття та сутність політичного конфлікту.

4. Чи можна розглядати політику «як чисту справу»? Сформулюйте основні критерії моральної політики з огляду на політичний розвиток сучасної України (особисте бачення).

Література:

основна [1–4; 7, с. 16–23; 10; 11, с. 19–35; 15, с. 109–123];

додаткова [13; 24; 31; 38; 46].

Варіант 3

1. Описати виникнення і розвиток політичної думки Стародавнього сходу (веди, буддизм, брахманізм, конфуціанство, моїзм, легізм та ін.).

2. Охарактеризувати владу як соціальне явище. Функціонування політичної влади.

3. Еліта як політологічний феномен, її генеза.

4. Пояснити зміст політичних ідей представників німецької класичної філософії (І. Кант, Ф. Гегель). З якими положеннями Ви погоджуєтесь?

Література:

основна [4; 5; 7, с. 24–71, 71–85; 10; 11, с. 36–52, 53–76; 15, с. 26–67, 68–106];

додаткова [2–4; 12; 14; 18; 30–31; 37–40; 44–48; 54; 56; 66–69].

Варіант 4

1. Зародження та еволюція політичних часів Київської Русі.
2. Охарактеризувати систему органів державної влади України, принципи її формування та діяльності.
3. Поняття і типи партійних систем, їх класифікація. Яка партійна система, на Вашу думку, була б ефективною для сучасної України?
4. Визначте місце політичної думки України у скарбниці світових політичних вчень. Як сьогодні розвивається наукова політична думка?

Література:

основна: [4; 5; 7, с. 24–71, 71–85; 10; 11, с. 36–52, 53–76; 15, с. 26–67, 68–106];

додаткова [2–4; 12; 14; 18; 30–31; 39–40; 44–48; 54; 56; 66–69].

Варіант 5

1. Дати визначення поняття «політична влада». Показати основні виміри політичної влади, визначити її ролі та місце в системі суспільних відносин. Охарактеризувати основні політологічні концепції влади.
2. Визначте місце і роль особи у сфері політичних процесів.
3. Охарактеризуйте політичні концепції Нового часу (Д. Локк, Т. Гоббс, Ш. Монтеск'є).
4. Що таке легітимність влади і якими є її основні складові?

Література:

основна: [1–5; 7, с. 146–154; 182–188; 265–275; 326–335; 9; 10; 11 с. 117–195; 12; 15];

додаткова [7; 11; 13; 21–25; 33; 34; 38; 41; 44; 64].

Варіант 6

1. Політична система суспільства: поняття, структура та функції.
2. Назвіть характерні особливості соціальних і політичних поглядів М. Драгоманова, М. Костомарова, Т. Шевченка, І. Франка.
3. Природа, місце і роль міжнародної політики та міжнародних відносин.
4. Проаналізуйте взаємозв'язок чинників стабілізації та дестабілізації політичних систем.

Література:

основна [1–6; 7, с. 154–224; 11, с. 105–116, 160–179, 222–237; 12; 15, с. 160–270; 342–359];
додаткова [5; 8–10; 11; 16; 19; 20–28; 33; 35; 37; 39; 52–53; 55–57; 63; 65].

Варіант 7

1. Громадські об'єднання і рухи: поняття, права та функції. Які громадські об'єднання сучасної України виступають суб'єктами політики?
2. Глобальні проблеми сучасності, їх політологічний вимір та шляхи вирішення.
3. Особливості етнонаціональних відносин в сучасній Україні.
4. Назвіть чим відрізняються політичні партії від громадських рухів. Проілюструйте свою відповідь.

Література:

основна [1–6; 7, с. 154–224; 11, с. 105–116, 160–179, 222–237; 12; 15, с. 160–270; 342–359];
додаткова [5; 8–10; 11; 16; 19; 20–28; 33; 35; 37; 39; 52–53; 55–57; 63; 65].

Варіант 8

1. Охарактеризуйте основні історичні етапи становлення державності України та особливості структури політичної системи України.
2. Соціальна структура сучасного суспільства, тенденції її розвитку.
3. Політичні вчення епохи раннього християнства та Відродження (А. Августин, Т. Аквінський, Ж. Боден).
4. Схематично визначіть структуру виконавчої, законодавчої та судової влади України.

Література:

основна [1; 3–6; 7, с. 154–224; 11, с. 105–116, 160–179, 222–237; 12; 15, с. 160–270; 342–359];
додаткова [5; 8–10; 11; 16; 19; 20–28; 33; 35; 37; 39; 52–53; 55–57; 63; 65].

Варіант 9

1. Охарактеризуйте роль особи в політичному процесі, форми відношення, правове забезпечення.
2. Політичний режим як спосіб реалізації політичної влади, їх основні види (демократичний, ліберальний, авторитарний, тоталітарний). Наведіть приклади.
3. Формування української політичної еліти: проблеми та механізми.

4. Чому політична соціалізація людини загострюється під час переходу суспільства від одного стану до іншого? Обґрунтувати на прикладі українського суспільства.

Література:

основна [1–5; 7, с. 117–124; 11, с. 238–252; 15, с. 294–308];

додаткова [21; 26–28; 37; 41; 42; 57; 62; 68].

Варіант 10

1. Сутність, теорії та типологія політичних еліт. Система формування і зміни політичних еліт як чинник стабілізації суспільства.

2. Сучасні теорії нації: історико-економічна, психологічна, культурологічна, етнологічна. Визначте сутність понять «народ», «етнос», «нація».

3. Основні напрями зовнішньої політики сучасної України.

4. Чи можливо розглядати терміни «політична номенклатура» і «політична еліта» для сучасної української держави синонімами? Дати визначення цим поняттям.

Література:

основна [7, с. 337–350; 11, с. 253–280; 12–14; 15, с. 308–387];

додаткова [3; 6; 11; 13; 15; 22–25; 36; 37; 57; 60–65; 68].

Варіант 11

1. Проаналізувати сутність політичного лідерства, теорії політичного лідерства та класифікації політичного лідерства.

2. Міжнародні неурядові організації: функції, завдання і тенденції розвитку.

3. Проаналізуйте політичні погляди у Стародавній Греції та Римі (Сократ, Платон, Арістотель, Цицерон).

4. Визначте складові іміджу політичного лідера та проаналізуйте основні методи його формування. Наведіть приклади ефективних іміджевих кампаній.

Література:

основна [1–6; 7, с. 337–350; 11, с. 253–280; 12–14; 15, с. 308–387];

додаткова [3; 6; 11; 13; 15; 22–25; 36; 39; 41–43; 54–57; 65; 68].

Варіант 12

1. Етнонаціональні процеси в сучасному світі: проблеми, тенденції, перспективи. Наведіть приклади.

2. Основні політико-ідеологічні доктрини сучасності (ліберальна, консервативна, комуністична, фашистська).

3. Шляхи вирішення глобальних проблем та футурологічні прогнози світового розвитку людства.

4. У чому полягає державний захист прав та інтересів національних меншин? Чи є проблеми в національних відносинах у сучасній Україні? Якщо є, то які причини і шляхи розв'язання?

Література:

основна: [1–6; 7, с. 125–145; 11, с. 280–297; 14; 15, с. 148–150];

додаткова [2; 4; 20; 29; 35; 50–52; 56–61; 64; 68].

Варіант 13

1. Нація і держава:

а) національна політика: суть, основні напрямки та принципи здійснення (національний суверенітет, національне питання, націоналізм, шовінізм, геноцид, етноцид);

б) форми та сутність національно-державних утворень та об'єднань: унітарна держава, федерація, конфедерація, співдружність, співтовариство.

2. Сутність глобальних проблем сучасності, причини їх виникнення та класифікація.

3. Охарактеризувати відносини НАТО–Україна на сучасному етапі та шляхи їх можливого розвитку.

4. Визначить основні політичні проблеми національного питання в сучасній Україні.

Література:

основна [1–6; 7, с. 125–145; 11, с. 280–297; 14; 15, с. 148–150].

додаткова [2; 4; 20; 29; 35; 50–52; 56–61; 63; 64; 68].

Варіант 14

1. Місце і роль міжнародної політики та міжнародних відносин у житті суспільства (зовнішня та міжнародна політика, дипломатія, міжнародні відносини).

2. Охарактеризуйте політичну думку періоду козацько-гетьманської доби (друга половина XVII – кінець XVIII ст.)

3. Розкрийте сутність політичного лідерства, опишіть теорії, класифікація, фактори впливу.

4. Охарактеризуйте основні напрями зовнішньої політики сучасної України.

Література:

основна: [1; 3; 7, с. 293–321; 11, с. 368–383; 13; 15, с. 360–388];
додаткова [2; 6; 13; 21; 54; 60].

Варіант 15

1. Охарактеризуйте конфлікти та кризи у сфері соціально-політичних відносин:

- а) поняття конфлікту, кризи, соціальної катастрофи;
- б) типи конфліктів, криз, їх характеристики, взаємозв'язок.

2. Сутність, теорії, особливості формування і типологія політичних еліт (В. Парето, Г. Моска, М. Міхельс).

3. Предмет політології, сутність, специфіка політології в системі гуманітарних наук, їх взаємозв'язок і взаємозалежність.

4. Охарактеризуйте соціально-політичні конфлікти в Україні на сучасному етапі, їх природу та шляхи розв'язання.

Література:

основна [1–6; 7, с. 275–283; 11, с. 345–367; 12; 15, с. 369–375];
додаткова [6; 11; 16; 23–25; 27; 29; 38; 45; 46; 68].

Варіант 16

1. Демографічна ситуація у світі: основні тенденції. Демографічні процеси та демографічна ситуація в сучасній Україні: проблеми і шляхи розв'язання.

2. Різновиди та функції політики (зовнішня, внутрішня, соціальна, економічна, аграрна, національна, міжнародна, регіональна).

3. Політична соціалізація особи та її особливості в Україні.

4. Від чого залежить тривалість знаходження політичного лідера при владі? Поясніть свою точку зору.

Література:

основна [1–6; 7, с. 352–360; 9–10; 11, с. 298–323, 384–403; 12];
додаткова [15; 16; 19; 23; 36; 38; 39; 41; 44; 58; 62].

Варіант 17

1. Зміст поняття «демократія». Концепції демократії. Особливості сучасної демократії та її інститути демократії. Економічні та соціокультурні передумови демократії.

2. Сутність поняття «політична комунікація», види і засоби політичної комунікації.

3. Розкрити зміст основних ідей націонал-державницької політичної думки ХІХ ст. (М. Грушевський, М. Міхновський, Д. Донцов).

4. Напрямки демократизації політичної влади в Україні. Ваша точка зору.

Література:

основна [1; 2; 4–6; 10–15];

додаткова [6; 7; 16; 19–29; 33; 38; 46; 61].

Варіант 18

1. Сутність поняття «політична комунікація», види і засоби політичної комунікації. Концептуальні підходи до розуміння політичної комунікації.

2. Основні ідеї представників українського консерватизму (В. Липинський, С. Томашівський, В. Кучабський).

3. Міжнародні урядові організації, їх функції, завдання та тенденції розвитку.

4. Висловіть своє особисте ставлення до без'ядерного статусу України проголошення курсу позаблоковості.

Література:

основна [1–15];

додаткова [7; 10; 11; 12; 16; 19; 20–29; 36; 63; 64].

Варіант 19

1. Поняття бюрократії та її теоретичні концепції. Теорія раціональної бюрократії М. Вебера. Критика бюрократії в працях К. Маркса.

2. Еволюція конфліктно-кризових ситуацій, їх динаміка, шляхи подолання.

3. Національні меншини в поліетнічних країнах: досвід виживання.

4. Бюрократія: неминуче «зло» або «атавізм» політичної системи?

Література:

основна [4–8; 10–15].

додаткова [2; 38; 46; 54; 56–62].

Варіант 20

1. Місце і роль держави в політичній системі суспільства. Держава як центральний інститут політичної системи. Історичні уявлення про державу і теорії його походження.

2. Соціально-політичні конфлікти в Україні на сучасному етапі, та шляхи їх розв'язання.

3. Взаємодія громадянського суспільства і держави. Інститути громадянського суспільства в економічній і політичній сферах життя суспільства.

4. Особа під час виборчої кампанії проявляє абсентеїзм. Чи вірно вона поступає? Які є види і причини абсентеїзму? Проаналізуйте.

Література:

основна [4–15];

додаткова [7-10; 13; 19; 20; 24; 36; 38; 54; 61].

Варіант 21

1. Розкрийте значення поняття «політичний менеджмент» та сутність цього процесу. Процедура та етапи прийняття політичних рішень. Охарактеризувати основні моделі прийняття рішень: формальну, змагальну та колегіальну.

2. Типологія, види соціально-політичної діяльності і поведінки особи у суспільстві. Особа як суб'єкт та об'єкт політики.

3. Модель бюрократії Р. Мертона. Бюрократія в Україні. Політико-психологічний портрет сучасного українського чиновництва. Типологія української бюрократії.

4. Сформулюйте основні критерії моральної політики з огляду на політичну ситуацію в Україні (особиста точка зору).

Література:

основна [4–15];

додаткова [7; 16; 36–38; 41; 46; 56; 63].

Варіант 22

1. Поняття громадянського суспільства, його структура та функції. Проблеми становлення і розвитку громадянського суспільства в Україні.

2. Основні історичні етапи становлення державності України. Сучасний політичний статус України.

3. Головні ознаки і принципи демократичної організації суспільства. Пряма та представницька демократія. Принципи ліберальної демократії. Поняття парламентаризму.

4. Що таке «форма державного устрою»? Які ви знаєте її різновиди. Наведіть приклади.

Література:

основна [4–15];

додаткова [2; 4; 5; 10; 14; 18; 33; 40; 44–46; 48; 61; 66].

Варіант 23

1. Поняття політичної свідомості. Ідеологія: сутнісні ознаки та співвідношення з політичною наукою.

2. «Імперіалістичне» і «реалістичне» трактування феномену бюрократії. «Залізний закон олігархії» Р. Міхельса.

3. Структура сучасної державної організації. Внутрішні і зовнішні функції держави. Форми державного устрою та правління. Форми державного устрою: унітарна держава, федерація, конфедерація. Форми правління: республіка і монархія.

4. Доведіть, що ЗМІ є «четвертою владою» в Україні.

Література:

основна [4–15];

додаткова [2; 4; 5; 10; 14; 18; 21; 24; 33; 34; 38; 40; 44–46; 48; 61; 66].

Варіант 24

1. Поняття, структура та функції політичної культури. Політична культура українського народу: традиції, сучасний стан, тенденції розвитку.

2. Правова і соціальна держава: цінності та принципи. Витоки концепції правової держави. Соціальне середовище, механізми функціонування та розвитку правової держави.

3. Механізми та засоби маніпулювання суспільною свідомістю

4. Назвіть і охарактеризуйте основні риси української нації.

Література:

основна [4–15];

додаткова [2; 4; 5; 10; 14; 18; 33; 40; 44–46; 48; 56–59; 61; 66].

Варіант 25

1. Інститути громадянського суспільства в економічній і політичній сферах життя суспільства. Проблеми становлення і розвитку громадянського суспільства в Україні.

2. Психологія натовпу та раціональна поведінка.

3. Роль права в організації та функціонуванні держави. Проблеми становлення правової держави в сучасній Україні. Сутність і основні риси розвитку соціальної держави.

4. Елементи яких політичних режимів поєднує політична система України?

Література:

основна [4–15];

додаткова [2; 4; 5; 10; 14; 18; 19; 24; 33; 40; 44–46; 48; 61; 66].

**Основні екзаменаційні питання з дисципліни
«Політологія»**

1. Предмет політології, її сутність, основні категорії, місце та роль у формуванні політичної свідомості та культури студентів.

2. Політична сфера: зміст, структура і сутність.

3. Соціальна структура сучасного суспільства, тенденції його розвитку.

4. Соціально-політична думка Стародавнього Китаю та Індії (Веди, буддизм, брахманізм, конфуціанство, моїзм, легізм та ін).

5. Виникнення і розвиток політичної думки в Стародавньому світі (Сократ, Платон, Арістотель, Цицерон). Які погляди стародавніх мислителів є актуальними й нині?

6. Розкрийте зміст основних документів писемності періоду Київської Русі («Слово про закон і благодать» Іларіона, «Повість временних літ» Нестора, «Руська правда» Ярослава Мудрого, Повчання Володимира Мономаха, «Слово о полку Ігоревім», невідомого автора). Яка Ваша особиста оцінка цього історичного періоду молодій українській державі?

7. Політичні вчення епохи раннього християнства Аврелія Августина та Хоми Аквінського.

8. Політичні концепції Нового часу (Д. Локк, Т. Гоббс, Ш. Монтеск'є).

9. Деморалізація політики та абсолютизація державних інтересів у творчості італійського теоретика Н. Макіавеллі (1469–1527).

10. Розвиток політичної думки в працях Іммануїла Канта та Фрідріха Гегеля.

11. Українська політична думка періоду козацько-гетьманської доби. (друга половина XVII – кінець XVIII ст.). Політичний устрій Запорозької Січі. Державотворча діяльність Б. Хмельницького. Конституція П. Орлика (1710 р.). Києво-Могилянська академія як головний осередок культури і освіти в Україні.

12. Назвіть характерні особливості соціальних і політичних поглядів М. Драгоманова, М. Костомарова, Т. Шевченка, І. Франка. В чому полягає їх актуальність у житті сучасної України?

13. Кирило-Мефодіївське товариство (1846–1847 р.), його роль у розвитку української суспільної думки в XIX ст.

14. Політична думка в Україні першої третини XX ст. (М. Грушевський, В. Липинський, М. Міхновський, Д. Донцов, М. Хвильовий).

15. Українська політична думка 40–90 рр. XX ст. «Декларація про державний суверенітет України» (1990), «Акт проголошення незалежності України» (1991). Конституція України (1996) – основні державотворчі документи української держави.

16. Основні політико-ідеологічні доктрини сучасності (комуністичні, соціал-демократичні, консервативні, ліберальні, фашистські), їх характеристика.

17. Влада як явище суспільного життя. Принцип розподілу державної влади та її історичні форми.

18. Державна влада як вища форма політичної влади, її основні функції.

19. Політичні режими як способи реалізації політичної влади. Основні види політичних режимів (демократичний, ліберальний, тоталітарний, авторитарний), їх характеристика.

20. Основні технології здійснення політичної влади (з допомогою правових норм, умовляння, політтехнологій, маніпулювання), шляхи їх реалізації. Що Ви розумієте під поняттям «адмінресурс»?

21. Визначте сутність, структуру та функції політичної системи суспільства.

22. Держава – основний політичний інститут управління суспільством, найважливіший елемент політичної системи.

23. Форми державного правління (монархія, республіка) і державного (територіального) устрою (унітарна, федеративна, конфедеративна), їх характеристика.

24. Визначте основні ознаки правової держави, розкрийте їх зміст.

25. Держава і громадянське суспільство: діалектика їх взаємозв'язку.

26. Політичні партії і партійні системи: їх сутність та місце у політичній системі суспільства (масові і кадрові партії; правлячі і опозиційні; ліві, праві, центристські; їх реєстрація і фінансування; однопартійні, двопартійні, багатопартійні системи).

27. Громадянське суспільство: поняття та особливості. Проблеми становлення в сучасній Україні.

28. Громадські організації та рухи, їх роль і місце у політичній системі суспільства.

29. Політична свідомість і політична культура як важливі елементи політичної системи (рівні політичної свідомості, типи політичної культури).

30. Політична ідеологія як найважливіший стрижень політичної свідомості людини, її структура (ідея, гіпотеза, концепція, теорія, ідеал, гасло, програма політичного розвитку).

31. Основні історичні етапи становлення державності України (короткий огляд).

32. Особливості структури і функціонування політичної системи України, перспектива її реформування. Висловіть своє особисте бачення стосовно політичної реформи в Україні.

33. Система та принципи виборів, їх роль у політичному житті України (вибори депутатів усіх рівнів, вибори президента України; пропорційна, мажоритарна та змішана системи, їх сутність).

34. Система органів державної влади України, принципи її формування та діяльності.

35. Судова влада в Україні: структура, функції, порядок формування.

36. Конституційний статус та місце Верховної Ради України в політичному житті українського суспільства.

37. Конституційний статус та місце Президента України в політичному житті українського суспільства.

38. Місцеве самоврядування в Україні, його структура, повноваження та порядок формування.

39. Політична соціалізація особи: поняття, чинники та напрями.

40. Людина як суб'єкт політики та основні параметри її діяльності (політична участь, політичне функціонування, політичне відчуження).

41. Культ особи як антипод політичного лідера, його характерні особливості.

42. Політичні еліти: сутність, типологія та механізм формування. Елітарні концепції Г. Моски, В. Парето, Р. Міхельса.

43. Природа, концепції та класифікація політичного лідерства.

44. Етнонаціональні процеси в сучасному світі: тенденції, проблеми, перспективи.

45. Особливості етнонаціональної політики в сучасній Україні.

46. Природа, місце і роль міжнародної політики та міжнародних відносин у житті сучасного суспільства.

47. Міжнародні організації (урядові, неурядові, глобальні, групові, регіональні) та рухи, їх функції, завдання і тенденції розвитку в сучасному світі.

48. Організація Об'єднаних Націй (ООН): історія створення, структура, повноваження, роль у міжнародному житті. Україна і ООН.

49. Україна в системі сучасних міжнародних відносин та її місце в сучасному геополітичному просторі (Україна–ООН; Україна–ЄС; Україна–Рада Європи; Україна–СНД; Україна–Росія).

50. Політичний конфлікт – постійно діюча форма боротьби за владу. Чи мають місце в житті сучасної України політичні конфлікти, що є причиною їх виникнення, шляхи їх розв'язання.

51. Криза – вищий ступінь конфлікту (політична, конституційна, урядова, внутріпартійна). Соціально-політична катастрофа, її наслідки, шляхи розв'язання.

52. Міжнародні конфлікти: причини виникнення та шляхи розв'язання.

53. Глобальні проблеми сучасності та їх політологічний вимір, шляхи їх розв'язання.

54. Тероризм – нова глобальна проблема сучасності: сутність та шляхи розв'язання.

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Конституція (Основний Закон) України. — К., 1996.
2. Закон України про вибори народних депутатів України від 17.11.2011 № 4061-VI. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/4061-17>. — Назва з екрана.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія : підручник / А. Г. Гольцов. — К. : Центр учбової літератури, 2012. — 416 с.
4. Горлач М. І. Політологія : наука про політику / М. І. Горлач, В. Г. Кремень. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 840 с.
5. Дробінка І. Г. Політологія : навч. посіб. / І. Г. Дробінка, Т. М. Кришталь, Ю. В. Підгорецький. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 292 с.
6. Погорілий Д. Є. Політологія: 100 питань — 100 відповідей : навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Погорілий Д. Є. — К. : ІНКІС, 2008. — 232 с.
7. Політологія : підручник / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка ; видання 3-є, перероблене, доповнене. — К. : Академія, 2010. — 568 с.
8. Політологія : навч. посібник / за ред. М. П. Гетьманчук. — К. : Знання, 2011. — 415 с.
9. Політологічний енциклопедичний словник / Упор. В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К. : Генеза, 2004. — 736 с.
10. Політична енциклопедія / ред. кол. Ю. Левенець і Ю. Шаповал. — К. : Парламентське вид-во, 2011. — 808 с.
11. Політологія для вчителя : навч. посібн. для студентів пед. ВНЗ / за заг. ред. К. О. Ващенко, В. О. Корнієнка. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. — 406 с.
12. Прикладна політологія : навч. посіб. / За ред. В. П. Горбатенка. — К. : ВЦ «Академія», 2008. — 472 с.
13. Рудич Ф. М. Політологія : підручник / Рудич Ф. М. — К. : Либідь, 2009. — 480 с.
14. Рутар С. Політологія : навч. посіб. для студентів денної та заочної форм навчання / Рутар С., Прокіп А., Кендус О. — Львів : ЛКА, 2010. — 152 с.
15. Шляхтун П. П. Політологія: теорія та історія політичної науки / П. П. Шляхтун. — К. : Центр уч. літ-ри, 2010. — 500 с.

Додаткова:

1. Августин Блаженный. О граде Божием / Августин Блаженный. — Мн. : Харвест; М. : АСТ, 2000. — 1296 с.
2. Альтюссер Л. Идеология и идеологические аппараты государства (заметки для исследования) ; пер. с франц. С. Б. Рындина / Л. Альтюссер //

Неприкосновенный запас. — 2011. — № 3 (77). — Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nz/2011/3/al3.html>. — Название с экрана.

3. Аристотель. Политика / Аристотель // Сочинения : В 4 т. Т. 4. — М. : Мысль, 1983. — С. 376–644.

4. Безуглий А. І. Концепція переходу України до сталого розвитку / А. І. Безуглий, Л. Г. Будьонна // Вісник інституту історії, етнології і права. — Вип. VI. — Вінниця, 2008.

5. Безуглий А. І. Проблеми формування державної молодіжної політики в курсі «Політологія» / А. І. Безуглий, Д. О. Мельников // Гуманізм та освіта : збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 14–16 вересня 2010 р. — Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2010. — С. 518–521.

6. Бжезінський З. Вибір. Світове панування чи світове лідерство / Бжезінський З. — К. : Київ.-Мог. акад., 2006. — 203 с.

7. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві : монографія / Бебик В. М. — К. : МАУП, 2005. — 438 с.

8. Бондар В. І. Особливості структури і функціонування політичної системи України / Бондар В. І., Буртяк Г. Я. — Вінниця : ВДТУ, 1998. — 36 с.

9. Бурдьє П. Соціологія політики / П. Бурдьє ; пер. с фр. / сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко. — М. : Socio-Logos, 1993. — 336 с.

10. Варзар І. Співвідношення толеранції та віоленції у координатах методу тріадної кореляції цінностей та орієнтацій соціально-політичного розвитку / І. Варзар // Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності : зб. наук. праць (Матеріали III Міжнародної науково-теоретичної конференції від 19–20 травня 2011 р.). — Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2011. — С. 29–41.

11. Ващенко К. Врахування громадської думки при складанні політичного прогнозу в сучасних українських реаліях / К. Ващенко // Вісник СевДТУ : Політологія : зб. наук. пр. — Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2008. — Вип. 91. — С. 86–89.

12. Винер Н. Кибернетика и общество / Винер Норберт. ; пер. с англ. Е. Г. Панфилова ; ред. и предисл. Э. Я. Кольмана. — М. : Изд-во иностранной литературы, 1958. — 199 с.

13. Вятр Е. Социология политических отношений : монография / Е. Вятр. — М. : Прогресс, 1979. — 463 с.

14. Гоббс Т. Левіафан, або Матерія, форма і влада держави церковного і цивільного / Т. Гоббс // Избранные произведения. В 2 т. — М. : Мысль, 1964. — Т. 2. — 731 с.

15. Головатий М. Ф. Мистецтво політичної діяльності : навч. посібник / Головатий М. Ф. — К. : МАУП, 2002. — 176 с.

16. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування : навч. посібник / Горбатенко В. П., Бутовська І. О. — К. : МАУП, 2005. — 152 с.

17. Горбатенко І. А. Політологія як соціокультурний феномен / І. А. Горбатенко // Нова парадигма : журнал наук. праць. — К., 2005. — Вип. 47. — С. 67–70.

18. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть / М. Грушевський. — К. : Відродження, 1991. — 124 с.

19. Денисюк С. Г. Виміри ефективності політичної комунікації в системі «влада-громадяни» / С. Г. Денисюк // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. — Київ : 2012. — Вип. 1 (11). — С. 259–267.

20. Денисюк С. Г. Культурологічні виміри політичної комунікації : монографія / С. Г. Денисюк. — Вінниця : ВНТУ, 2012. — 398 с.

21. Денисюк С. Г. ЗМІ як інструмент програмування поведінки людини / С. Г. Денисюк // Вісник Київського Інституту бізнесу та технологій. — К., 2011. — С. 104–105.

22. Денисюк С. Г. Ідеали в структурі політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Нова парадигма : журнал наукових праць / голов. ред. В. П. Бех. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. — Вип. 102. — С. 164–172.

23. Денисюк С. Г. Ментальна природа сучасної політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Політологічний вісник. — Київ : «ІНТАС», 2011. — Вип. 56. — С. 352–359.

24. Денисюк С. Г. Технологічні виміри політичної комунікації : монографія / Денисюк С. Г. — Вінниця : ВНТУ, 2010. — 275 с.

25. Денисюк С. Г. Толерантність в просторі політичної комунікації: від теоретичних основ до практичного втілення / С. Г. Денисюк // Політичний менеджмент. — К., 2011. — Вип. № 6 (51). — С. 20–29.

26. Денисюк С. Г. Стереотип як специфічна форма політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Науковий часопис : журнал наукових праць. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. — Вип. 4. — С. 110–115.

27. Денисюк С. Г. Довіра як чинник ефективності політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Питання політології. — Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. — Харків : 2011. — № 984. — Вип. 19. — С. 171–176.

28. Денисюк С. Г. Комунікативний потенціал політичної ідеології / С. Г. Денисюк // Науковий часопис : журнал наукових праць. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. — Серія 22. — Вип. 7. — С. 78–83.

29. Денисюк С. Г. Модернізація політичної комунікації в сучасній Україні / С. Г. Денисюк // Ціннісний вимір політичної діяльності: політична трансформація сучасного українського суспільства: Збірник наукових праць / редкол.: Ю. М. Бардачов. — Херсон : «Олді-плюс», 2011. — С. 197–200.

30. Енгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства / Ф. Енгельс. — К. : Махаон, 2009. — 256 с.

31. Законы Хаммурапи // История Древнего Востока: Тексты и документы / Под ред. В. И. Кузицина. — М. : Высшая школа, 2002. — С. 169–191.

32. Заславська О. О. Політичні «паблік рілейшинз» і політична реклама як ефективні комунікативні технології впливу на електорат / О. О. Заславська. // Політологічний вісник : збірник наукових праць. — К. : ІНТАС, 2007. — Вип. 29. — 344 с.

33. Кавка В. В. Формування політичної культури учасників виборчого процесу засобами політичної освіти / В. В. Кавка // Гуманізм та освіта : збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 14–16 вересня 2010 р. — Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2010. — С. 526–529.

34. Кавка В. В. Інтернет як засіб мережевої війни / В. В. Кавка // Науковий часопис: Журнал наукових праць. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. Вип. 4. — С. 123-127.

35. Кавка В. В. Регіональні аспекти формування політичних цінностей сучасного українського суспільства / В. В. Кавка // Ціннісний вимір політичної діяльності: політична трансформація сучасного українського суспільства: Збірник наукових праць / редкол. : Ю. М. Бардачов. — Херсон: «Олді-плюс», 2011. — С. 78-81.

36. Картунов О. Політичний маркетинг і менеджмент / О. Картунов. — Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=34&c=609>. — Назва з екрана.

37. Корнієнко В. О. Формування політичної культури сучасної владної еліти в Україні : монографія / В. О. Корнієнко, В. В. Добіжа. — Вінниця : ВНТУ, 2009. — 160 с.

38. Моделювання процесів у політико-комунікативному просторі : монографія / Корнієнко В. О., Денисюк С. Г., Шиян А. А. — Вінниця : ВНТУ, 2010. — 260 с.

39. Корнієнко В. О. Репутація як складова політичної комунікації / В. О. Корнієнко, С. Г. Денисюк // Політологічний вісник. — Київ : ІНТАС, 2011. — Вип. 52. — С. 320–328.

40. Корнієнко В. О. Еволюція політичного ідеалу (від плюралізму до синтезуючої єдності) : монографія / В. О. Корнієнко. — Вінниця : Універсум, 1999. — 274 с.

41. Корнієнко В. О. Імідж політичного лідера: проблеми формування та практичної реалізації : монографія / Корнієнко В. О., Денисюк С. Г. — Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2009. — 144 с.

42. Корнієнко В. О. Ефективність політичного лідера: критерії та механізм реалізації в сучасній Україні : монографія / В. О. Корнієнко, І. Д. Похило. — Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2009. — 140 с.

43. Корнієнко В. О. Політико-партійний імідж як чинник електоральної культури українського суспільства / В. О. Корнієнко, В. Д. Антемюк //

Політологічний вісник : збірник наук. праць. — К. : ІНТАС, 2010. — Вип. 46. — С. 301–309.

44. Лебон Г. Психология толпы / Г. Лебон ; предисл. И. В. Задорожняка; вступ. ст. В. Н. Дружинина. — М. : Ин-т психологии РАН: КСП+, 1998. — 416 с.

45. Липпман У. Общественное мнение / Липпман У. ; пер. с англ. Т. В. Барчунова, под. ред. К. А. Левинсон, К. В. Петренко. — М. : Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. — 384 с.

46. Луман Н. Власть / Луман Н. ; пер. с нем. А. Ю. Антоновского. — М. : Праксис, 2001. — 256 с.

47. Макиавелли Н. Рассуждения о первой декаде Тита Ливия / Н. Макиавелли // Избранные сочинения. — М. : Художественная литература, 1982. — С. 359–452.

48. Маркс К. Экономико-философские рукописи 1844 года / К. Маркс // Социология. — М. : КАНОН-пресс-Ц, 2000. — 380 с.

49. Мельников Д. О. Молодь і політика в умовах посттоталітарного суспільства (1991–2000 рр.) / Д. О. Мельников // Наукові записки ВДПУ. Серія: історія. — 2008. — Вип. XIII. — С. 178–180.

50. Мельников Д. О. Молодь України в управлінні державними та суспільними справами у 80–90-х рр.: історіографія проблеми / Д. О. Мельников // Наукові записки ВДПУ. Серія : історія. — 2009. — Вип. 15.

51. Мельников Д. О. Молодь України у місцевих органах влади (80-ті – 90-ті роки ХХ ст.) / Д. О. Мельников // Наукові записки ВДПУ. Серія : історія. — 2010. — Вип. 16.

52. Мельников Д. О. Молодь України в системі самоврядування 90х рр. ХХ ст. Надія, розчарування / Д. О. Мельников, С. С. Плахотнюк // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія : Історія. — 2011. — № 19. — С. 125–127.

53. Монтескьє Ш. Л. О духе законов / Монтескьє Ш. Л. — М. : Мысль, 1999. — 672 с.

54. Остапенко М. А. Політичний плюралізм: багатогранність змісту / М. А. Остапенко // Політичний менеджмент. — 2011. — № 6 (51). — С. 29–36.

55. Платон. Государство // Платон. Филеб, Государство, Тимей, Критий. — М. : Мысль, 1999. — С. 79–420.

56. Похило І. Д. Політичний лідер як стабілізуючий фактор сучасного суспільства / І. Д. Похило // Політологічний вісник. — 2009. — № 39. — С. 68–72.

57. Похило І. Д. Нація і націоналізм: історія та розвиток феномена / І. Д. Похило // Політологічний вісник. — 2009. — № 40. — С. 120–124.

58. Похило І. Д. Етнічні групи та процес їх перетворення в нації за Е. Смітом / І. Д. Похило // Нова парадигма. — 2009. — № 88.

59. Похило І. Д. Націоналізм: поняття та розвиток / І. Д. Похило // Освіта регіону. Український науковий журнал. — К. : Університет «Україна», 2010. — № 2.

60. Похило І. Д. Модерністська концепція Б. Андерсона формування національних держав Європи / І. Д. Похило // Науковий часопис : журнал наукових праць. — К. : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. — Вип. 4. — С. 56–59.

61. Похило І. Д. Демократичні цінності і смисли в контексті викладання політології та правознавства / І. Д. Похило, А. Б. Пономаренко // Гуманізм та освіта : збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 14–16 вересня 2010 р. — Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2010. — С. 530–532.

62. Похило І. Д. Західний націоналізм та український націоналізм: чи є між ними різниця? / І. Д. Похило // Гілея : збірник наук. праць. — К. : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. — Вип. 63 (№ 8). — С. 647–651.

63. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика : навч. посібник / Почепцов Г. Г., Чукут С. А. — К. : Знання, 2008. — 663 с.

64. Рудакевич О. М. Національна політична культура: теорія, методологія, український досвід : монографія / Рудакевич О. М. — Тернопіль : ТНЕУ, вид-во «Економічна думка», 2010. — 456 с.

65. Руссо Ж. Ж. Об общественном договоре : трактаты / Руссо Ж. Ж. ; Пер. с фр. — М. : КАНОН-пресс, 1998. — 416 с.

66. Хабермас Ю. Политические работы / Юрген Хабермас ; [сост. А. В. Денежкина ; пер. с нем. Б. М. Скуратова]. — М. : Праксис, 2005. — 361 с.

67. Цицерон О государстве / Цицерон // Диалоги. — М. : Научно-издательский центр «Ладомир»; Наука, 1994. — С. 8–88.

68. Юнг К. Г. Душа и миф. Шесть архетипов / К. Г. Юнг ; пер. А. А. Спектор. — Мн. : Харвест, 2004. — 400 с.

69. Юнг К. Г. Об архетипах коллективного бессознательного / К. Г. Юнг. ; пер. А. М. Руткевича // Архетип и символ. — М. : Ренессанс, 1991. — С. 99–113.

Оцінювання знань, умінь та навичок студентів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Таблиця 1 – Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Таблиця 2 – Кількість і зміст модулів

Модуль	Кредити	Лекції (год.)	Лаб. роботи. Кількість (роб./год)	Практичні заняття (семінари) (год.)	Контрольна робота	Колоквіуми
I	2,0	16	—	16	—	1

Таблиця 3 – Оцінювання знань, умінь та навичок студентів з окремих видів роботи та в цілому по модулях (в балах)

Вид роботи	Модуль I
1. Виконання практичних завдань / 1 завдання – 3/	48
2. Індивідуальне завдання	
3. Колоквіуми / 1 колоквіум – 26/	26
Всього	74

Інструктивно-методичне видання

Методичні вказівки
до вивчення курсу «Політологія»
та тематика контрольних робіт
для студентів заочної форми навчання
всіх напрямів підготовки

Редактор О. Кондратьєва

Укладачі: Світлана Георгіївна Денисюк
Валерій Олександрович Корнієнко
Ірина Данилівна Похило

Оригінал-макет підготовлено С. Денисюк

Підписано до друку
Формат 29,7 × 42¼. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Ум. друк. арк.
Наклад прим. Зам. №

Вінницький національний технічний університет,
навчально-методичний відділ ВНТУ,
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, к. 2201.
Тел. (0432) 59-87-36.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.

Віддруковано у Вінницькому національному технічному університеті
в комп'ютерному інформаційно-видавничому центрі.
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел. (0432) 59-87-38.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.